

Nord persisteix la forma amb inicial *b-*: *bargalló* sentit a Benifallet per a una palma que en fan cabassos als marges de l'Ebre, i ben coneguda aquesta forma a Tortosa (BDC III, 87; Vergés i Paulí, *Espurnes de la Llar* v, 36).

Des d'allí cap al Sud ha preponderat, ja des d'antic, una forma amb assimilació nasal *margalló*, que fou ja la usada c. 1500 per l'autor valencià del *Somni de Joan Joan*, i que tinc sentida a Serra de la Caldeirona i a molts altres pobles del Regne,² ja «*margallons*: palma agrestis» el 1575, en Onofre Pou, p. 50. L'atracció principal del *bargalló* està en el mollet, fillola o fruiteta comestible que se li fa a la soca, a la qual ja hem vist que es refereixen RMartí, B. Ibàñez, T. Fornés, M. Gadea, etc.: el miren com una veritable laminadura, molt cobejada pels infants i no solament per ells.³ Raó de més per rebutjar l'ocurrència de veure-hi un derivat de l'adjectiu *amarg*, car és molt més conspícua i coneguda la dolçor del bulb que no pas l'amargor del tronquet; en aquest sentit tanquen de cop aquesta possibilitat, tant el fet que el mot no ha aparegut mai amb inicial *am-* des dels orígens de la transmissió literària, sinó també el fet que totes les dades més antigues coincideixen a presentar la inicial *b-* i no *m-*. Tanmateix aquesta amargor, junt amb l'assimilació fonètica *b-ns* > *m-ns*, i la influència del conegut nom de planta *margall*, expliquen que en el País Valencià hagi predominat tant la variant alterada en *m-*, però això es compensa per la forma de Mallorca i Menorca, que és *garbayó* (BDLC XII, 315, *AlcM*), metàtesi remuntant a *bargayó* si bé afavorida per una etimologia popular: quan el *bargalló* s'usa per fer foc existeix una relació palpable amb els garbons de sarments.⁴

En el DCEC III, 266a ja vaig indicar que el mot no ha estat mai castellà (si no és en l'ús local xurro, de Sogorb, etc.), per més que l'AcEsp. vagi admetre *margallón* des de 1817, però com a «voz provincial» i Laguna (1555) vagi esmentar *bargallón* però com a nom català (Colmeiro v, 187). Rebutjo també la proposta acadèmica de partir d'un nom del dàtil, car aquest *margaris*, *-idis*, només figura en Plini, i allí com a 'dàtil en forma de perla'; és doncs aquest el sentit propi i real, car es tracta ben mirat del gr. *μαργαρίτης* 'perla': doncs, cap versemblança semàntica i insuperables obstacles fonètics.

És més natural, en canvi, pensar en un ètomon que uniria el nom de tres plantes ben conegudes: el *barballó* o espígol, el *bargalló* o palmereta i els *GALZERANS*, que més d'un cop han estat comparats a palmes: l'ar. *ḥaizorán*, que sembla ser l'ètomon de *gaserans* s'ha usat, de fet, a Orient com un nom de la palma (veg. el dit article). Les tres plantes tenen relació amb la mar, car només creixen en les muntanyes veïnes de la costa (fora de l'espígol, que de tota manera allí prospera més que enlloc); recordem que els galzerans duen més conegudament el nom de «boix marí». Ara bé, aquesta planta s'ha anomenat des de l'Antiguitat *barba Jovis* 'barba de Júpiter'. D'aquesta forma o de la combinació en ordre contrari *Jovis*

BARBA han sortit molts dels noms romànics: cast. *jus barba* (*PAIc*. 1505 i eds. tardanes de Nebrija), *chubarba* a Gibraltar, port. *gilbarbeira*, canar. *jilbarbera*, i les altres formes citades en Colmeiro (*Enum.* v, 100) i DCEC II, 1074a45ss. Sobre el grup del port. *gilbarbeira* va publicar sàvies notes Max Steffen a la «Revista Hist.» de la Universitat de La Laguna en els anys 1940-50.

Ara bé, aquest nom va deixar un descendent ben comprovat en l'oc. ant. *barbaiol* «joubarbe», usat per Daudè de Pradas (S. XIII, Rayn. II, 186). Tenint això en comarques tan afins com les del Llenguadoc ens podem arriscar a admetre que BARBA JOVIS va deixar també descendència en català com a nom de l'espígol, planta d'hàbitat tan semblant al dels galzerans. Restaria sobretot a eliminar la dificultat suscitada per la divergència fonètica entre BARBAJOVIS i la base *BARBALIONEM que sembla suposar *barballó*. La diferència no és gran i s'explicaria de diverses maneres, molts s'accontentarien de dir merament «canvi de sufix»: de fet cal reconèixer que els mots en -ALIONE són nombrosíssims i no hi ha altres mots en -AJOVIS. Només que suposant que hi hagué introducció d'una -R- per «canvi de sufix» o trivialització de la terminació, ja es comprendria que -OVIS (final sense precedents) fos reemplaçat pel freqüent -ONE, i la dissimilació BARBAR-/BARBAL- faria la resta.

Però de més a més hi ha una possible explicació concreta. JOVIS BARBA apareix sovint com a derivat en -ARIA, els testimonis d'això es troben en el portuguès *gilbarbeira* i els seus afins, dels quals Colmeiro, l. c., aplega una vintena de cites; veg. també els noms i formes aplegats en el FEW I, 244b34-44 i 247, n. 9. Sembla que això ja es troba en el nostre mossàrab des de principis del S. XII, car en els còdexs d'Abenbeklariš es llegeix *yubl-naira* com a nom equivalent de l'«espanyol antic *gašarans*»⁵ [cat. *gaserans*]. És veritat que en els còdexs veiem ⁶[a]š[a]rans (Codera, *Rev. de Aragón* v, 342), però com que són lletres idèntiques en l'alfabet àrab sense més separació que un punt diacrític, em sembla clar que hem de llegir *yubalbaira* i *gašarans*. Ara bé aquest derivat en -ARIA igual es pogué introduir en l'ordre oposat dels components: BARB-ARIA-JOVIS, que passava ben naturalment a BARBARJOVIS > *BARBARIONES > BARBALIONES > *barballons*.

En el nom de la palmera nana el canvi de BARB- en BARG- es podria justificar per les influències d'etimologia popular ja apuntades i particularment la del nom de planta *margall*. Tanmateix em decanto a creure més aviat que no es tracta tant de contaminacions —podria haver-hi, de més a més, la de diversos mots i noms àrabs⁶ que no és impossible que també hi contribuïssin— sinó d'una veritable suma de dos noms de plantes diferents, l'un de l'espígol, l'altre de la palma nana, que es combinaren en català degut a la semblança gran dels noms, i a la relativa, de les plantes. *Bargalló* provindrà, doncs, essencialment, d'un llatí vulgar *AFRICANIONE, formació ben comprensible essent la palma un arbust molt més abundant a les